

PUOLUSTAJAT:

”JA SE OOLANNIN
SOTA OLI KAUHIA...”

Litografia Halkokarin taistelusta, Wladimir Swertschkoff (1855). Kuva:
K.H.Renlundin museo, Marcus Riska.

Halkokarin kahakkana tunnettu taistelu käytiin 7. kesäkuuta 1854 englantilaisten ja venäläisjoukkojen vahvistamien kokkolalaisten kesken Krimin sodan (1853–56) aikaan. Englantilaiset laivamiehet ja merijalkaväki saapuivat Odin- ja Vulture-nimisillä aluksillaan Vanhansatamanlahdelle tarkoituksena nousta maihin ja polttaa satama-alueen makasiinivarantoja. Neuvottelut kariutuivat alkumetreillä ja englantilaiset aloittivat hyökkäysvalmistelut. Siirtovaltaimperiumin elkein miehistön asenne oli tulevaa tehtävää varten huoleton ja ylimalkainen. Sata jaardia ennen maihinnousua englantilaiset yllätettiin tuhoisalla yhteislaukauksella.

Oulusta ja Raahesta oli nimittäin kantautunut tieto englantilaisten tulosta ja kokkolalaiset ehtivät varustautua kauppaneuvos Anders Donnerin avustuksella.

Notice.

The English Admiral will not molest or injure private persons or their property.

He only intends to destroy the Castles and Defences, Shipping and Property of the Emperor of Russia.

So long as the Inhabitants continue peaceably within their houses, they will be protected, but should they offer assistance to the Russian Troops, they will be treated as enemies.

The English Admiral desires that the Women and Children should be sent out of the Town.

Hanway Plumridge
Rear Admiral.

H. B. M. S.
Leopard at Uleåborg
the 1 June 1854.

Englantilaisen taka-amiraali Plumridgen varoitusteksti oululaisille asukkaille 1.6.1854, myöhemmin julkaistu lehdessä Helsingfors Tidningar 14.6.1854.

Ammunnoissa ansioitui hylkeenpyytäjä ja paikallinen talonpoika Matts Kankkonen seitsemällä riilatulla kiväärillään. Kokkolalaiset olivat torjuneet maihinnousuyrityksen ja ottaneet sotasaalikseen muun muassa englantilaisten laivaveneen, barkassin, jota voi käydä katsomassa Englanninpuistossa. Liekö pieni pirullisuus iskenyt kokkolalaisiin nimetessään puiston?

Matts Kankkonen. Kuva: Wladimir Swertschkoffin sävylitografia, Museoviraston kuvakokoelmat, historian kuvakokoelma, Enckellin kokoelma. CC BY 4.0.

Laivalääkäri Creen mukaan englantilaiset laivamiehet ja merijalkaväki lähtivät Odinilta ja Vulturelta Kokkolan vanhan sataman lahdelle ikään kuin huviretkelle aseet lataamattomina ja piippujaan poltellen. Tässä tilanteessa Kokkolan puolustajat sitten täydellisesti yllättivät heidät. Kun englantilaisten johtovene oli noin sadan jaardin päässä puolustusasemista, puiset barrikaadit kaadettiin ja he saivat osakseen ensimmäisen yhteislaukauksen. Matts Kankkosen mainitaan ampuneen seitsemällä rihlatulla kiväärillä, joita hänelle ojensi ampuma-asemaan kuusi tai seitsemän erillistä lataajamiestä.

Tulitus oli siis jatkuvaa ja ensimmäiset yhteislaukaukset olivat tuhoisia. Savun hälvettyä Vulturen maihinnousuveneessä ei näkynyt ketään pystyssä olevaa ja airotkin oli hylätty.

Yksi Halkokarin kahakan sankareista, kauppaneuvos Anders Donner (1796–1857), Wladimir Swertschkoffin litografia (1855). Kuva K.H.Renlundin museo, Marcus Riska.

Englantilainen kapteeni Sullivan arvioi myöhemmin kirjeessään, että kokonaismenetykset olisivat englantilaisten osalta 46 miestä. Todellisuudessa Vulturen maihinnousuveneeseen 28-päisestä miehistöstä vain osa menehtyi. Odinin veneissä olleen luutnantti Edward Carringtonin sanotaan menehtyneen Kankkosen ensimmäisen, keskelle päätä osuneen laukauksen johdosta.

15-vuotiasta upseerioppilasta, Henry Athorpea, ammuttiin kahakassa keuhkoista läpi ja laivasto-osaston kirurgina toimiva Cree teki myöhemmin kaikkensa pelastaakseen hänet. Kaikesta huolimatta Athorpe kuoli seuraavana aamuna klo 8. Laivaston onnekkain mies oli puolestaan merijalkaväen luutnantti Arthur Lewis. Mies säilyi täysin vahingoittumattomana, vaikka puolet hänen viiksistään ammuttiin kokonaan irti.

Lähteet:

- Auvinen, Eero 2015: Krimin sota, Venäjä ja suomalaiset. Siviilit rannikoiden puolustajina ja sen vaikutus sotatoimiin sekä Venäjän suomensuhteisiin
- Borodkin, Mihail (1905), Kriget vid Finlands kuster 1854–1855
- Halkokarin kahakka, ABC-kirjasarja, K.H.Renlundin museo 2004
- Johnsson, Raoul & Malmberg, Ilkka (2013), Kauhia Oolannin sota. Krimin sota Suomessa 1854–55
- Lambert, Andrew (2004), Looking for Gunboats: British Naval Operations in the Gulf of Bothnia, 1854–55
- Levien, Michael (ed. 1981), The Cree Journals : The Voyages of Edward H. Cree
- Liisanantti, Anna 2018: Valtaporvari tositoimissa – Kauppaneuvos Anders Donnerin omaisuusuojaamistoimet ja yhteistyöverkosto Krimin sodassa, Teoksessa Pohjanmaan porvariston vuosisadat 1700–1800: elinkeinojen verkostot, Erik Engberg, Erik & Ahmas, Kristina (toim.)
- Museoviraston kuvakokoelmat, historian kuvakokoelma, Enckellin kokoelma.
CC BY 4.0
- Möller, Sylvi & Korpela, Krister & Torvalds, Ole (1973), Kokkolan kaupungin historia 3,
- Wilsey, Robert (2010), The Gamla Carleby Affair (Baltic 1854), Classic Arms and Militaria 2010, Volume XVII Issue 1.